

**СТІВ ДЖОБС
ЯК МЕТАСИМВОЛІЧНА СИЛЬНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ**

М. В. Бережна

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології

ORCID ID 0000-0002-3345-256X

Криворізький державний педагогічний університет

margaret.berezhna@gmail.com

У статті визначається тип мовної особистості Стіва Джобса. Матеріал для дослідження взято з біографічного роману «Стів Джобс», створеного В. Айзексоном (2011), і його українського перекладу (2012). Тип мовної особистості Стіва Джобса визначається на основі двох параметрів, а саме реалізації його психологічного типу у вербальній поведінці, а також рівня комунікативної компетенції. У статті визначено мовленнєві характеристики, які дозволяють віднести його до певного типу.

За психологічним типом С. Джобс розглядається як метасимволічна мовна особистість. Серед мовленнєвих особливостей, які дозволяють віднести його до зазначеної категорії, нами виокремлено наступні: домінування інтуїції та логіки; невиражені сенсорне сприйняття, емоції та співчуття; концентрація на картині в цілому; усвідомлення важливості майбутнього; фігуральність та асоціативне мислення; багатий словниковий запас; прямота та критичність мовлення. Відповідно, за рівнем комунікативної компетенції Стів Джобс розглядається як сильна мовна особистість. У цьому аспекті ми виокремлюємо його здатність до створення текстів будь-якої тематичної та жанрової спрямованості, оперування великою кількістю прецедентних текстів та вміння творчо поєднувати різноманітні мовні елементи. Щодо його небажання дотримуватися деяких етичних норм спілкування, дослідження показує, що Стів Джобс, як сильна мовна особистість, змінює наявні стандарти та правила так, як вважає за потрібне.

Дослідження демонструє, що його мовленнєвий портрет у перекладі відрізняється в деяких аспектах від оригіналу. В українському перекладі його мовлення подекуди спрощене або незрозуміле. Крім того, брак фонових знань перешкоджає читачам повною мірою сприйняти й оцінити всю потужність і силу його мовлення.

Ключові слова: мовна особистість, метасимволічна мовна особистість, сильна мовна особистість, мовленнєва характеристика, Стів Джобс.

Тематика статті ґрунтується на положеннях антропоцентризму в лінгвістиці, що передбачає дослідження мови та мовлення як основних способів самовираження людини. Дослідження мовної/мовленнєвої особистості може бути різноаспектним: із точки зору соціології, культурології, психології, лінгводидактики чи стилістики. **Актуальність** дослідження зумовлена тим, що роботу виконано на стику стилістики, психолінгвістики та перекладознавства. У роботі проаналізовано мовну особистість Стіва Джобса за психологічною типологією мовних особистостей, а також згідно з класифікацією мовних особистостей за рівнем комунікативної компетенції, крім цього, визначено відмінності його мовленнєвого портрета в англійському оригіналі та перекладі українською мовою. Недостатність висвітлення особливостей перекладу мовлення реальної особистості, а не вигаданого літературного персонажа, посилює актуальність обраної теми.

За теоретичну основу роботи взято класифікацію мовних особистостей за психотипом, запропоновану А. Ю. Большовою [1], а також типологію мовних особистостей за рівнем комунікативної компетенції, автори якої – Т. А. Космеда й Н. А. Карпенко [2]. У нашій роботі проведено апробацію зазначених класифікацій на практичному матеріалі, а саме – на мовленні С. Джобса.

Мета: визначити тип мовної особистості С. Джобса за психотипом та рівнем комунікативної компетенції в англomовному оригіналі та українському перекладі.

Завдання роботи:

- провести лінгвопсихологічний аналіз мовлення С. Джобса;
- доповнити типологію А. Ю. Большой;
- визначити рівень комунікативної компетенції С. Джобса;
- уточнити та доповнити класифікацію Т. А. Космеди й Н. А. Карпенко;
- навести стилістичний, контекстуальний та перекладацький коментар до аналізованих прикладів;
- визначити випадки вдалого / невдалого відтворення мовленнєвої характеристики С. Джобса в перекладі українською мовою;
- встановити відмінності мовленнєвого портрета С. Джобса в англomовному оригіналі та українському перекладі.

Об'єкт роботи – мовлення Стіва Джобса в англomовному оригіналі та українському перекладі.

Предмет – особливості мовлення С. Джобса, що характеризують його як метасимволічну сильну мовну особистість.

Матеріал дослідження – біографічний роман В. Айзексона «Стів Джобс», опублікований у 2011 році, та його переклад українською мовою, виданий у 2012 році.

Методи дослідження: описовий, порівняльний, метод контекстуального й перекладацького аналізу, а також метод довільної вибірки. Описовий метод дозволяє встановити відповідність між певними рисами характеру С. Джобса та особливостями його мовлення. Методом контекстуального аналізу встановлюється зв'язок між широким/вужьким контекстом і вибором лінгвістичних засобів формування думки. Порівняльний метод та метод перекладацького аналізу встановлюють випадки відповідності/невідповідності оригіналу та перекладу. Методом довільної вибірки сформовано корпус прикладів для дослідження.

Наукова новизна: в роботі досліджено мовленнєвий портрет Стіва Джобса; визначено тип його мовної особистості з точки зору психолінгвістики (метасимволічна мовна особистість) та мовної компетенції (сильна мовна особистість); продемонстровано відмінності мовленнєвого портрета в англomовному оригіналі та українському перекладі.

Мовлення особистості як віддзеркалення внутрішнього світу людини завжди цікавило лінгвістів. Мовлення досліджують представники різних філологічних напрямів та шкіл. Лише той факт, що суперечливим є термін на позначення суб'єкта дослідження, говорить про складність, багатоаспектність та невичерпність теми. У сучасній лінгвістиці поширеними є такі терміни, як мовна особистість (Г. І. Богін, Ю. М. Караулов, В. І. Карасик, О. Б. Сирогиніна, С. О. Сухих, Т. В. Кочеткова), комунікативна особистість (В. В. Красних, С. О. Сухих, В. І. Карасик), мовленнєва особистість (Ю. Є. Прохорова, В. В. Красних) та дискурсивна (С. Н. Плотникова, Л. М. Синельникова) чи дискурсна (А. В. Нікітіна) особистість (див. детально [3]).

У роботі послуговуємося такими термінами, як мовна особистість, мовленнєва особистість та мовленнєвий портрет (мовленнєва характеристика). Мовну і мовленнєву особистість тлумачимо, послуговуючись визначенням Ю. Є. Прохорова, який стверджує, що «якщо мовна особистість – це парадигма мовленнєвих особистостей, то навпаки, мовленнєва особистість – це мовна особистість у парадигмі реального спілкування» [4, с. 58]. Мовна і мовленнєва особистості співвідносяться як узагальнене і конкретне; сукупність мовленнєвих особистостей формує певний тип мовної особистості, а певний тип мовної особистості дає уяву про характерні ознаки конкретної мовленнєвої особистості. Зазвичай під мовленнєвою характеристикою або мовленнєвим портретом маються на увазі засоби художнього зображення персонажів, що полягають у виборі особливих для кожної дійової особи літературного твору слів, висловлювань і мовленнєвих зворотів [5, с. 385]. У роботі мовленнєвий портрет особистості розуміємо дещо ширше – як сукупність елементів різних рівнів мовної

системи (насамперед лексико-фразеологічного та стилістичного), характерних для мовлення певної особистості.

Як уже зазначалося, робіт, у яких досліджується мовленнєва характеристика реальної людини, а не вигаданого літературного персонажа (мовою оригіналу в зіставленні з перекладом), украй мало. Дослідження мовленнєвих особливостей реальних людей здійснюється переважно на матеріалі виступів визначних політиків (Ю. Г. Ліпка, І. А. Антип'єва, Т. Ю. Мкртчян, В. О. Борисенко, Д. С. Мухортов). У низці робіт досліджуються відмінності мовних характеристик представників різних професій (О. В. Бакумова, Г. М. Беспамятнова, Т. А. Космеда, З. А. Кирєєва) або соціальних прошарків (Т. В. Ахутіна, А. С. Меркулова).

Перекладацький аспект характерний переважно для робіт, у яких досліджуються мовленнєві портрети персонажів художніх творів або ідіолект окремого письменника. Наприклад, стаття автора [6] присвячена мовленнєвому портрету персонажів як у друкованих, так і в аудіомедіальних художніх творах та особливостям відтворення деяких складових цього портрета в перекладах. У численних роботах об'єктом дослідження виступає мовлення головних персонажів літературних творів у мові оригіналу та в перекладі (Т. Ю. Лисиченко, Н. О. Булгакова, О. В. Седельникова, М. Ю. Ребенко) або відтворення авторського ідіолекту (В. Ф. Муратова, Л. С. Макарова, К. О. Кубракова).

Психолінгвістичні класифікації мовної особистості пропонують такі автори, як С. О. Сухих, М. В. Ляпон, Л. А. Лисиченко, Т. В. Скорбач, І. А. Павлова та інші. Наше дослідження ґрунтується на класифікації А. Ю. Большової, яка, зі свого боку, базується на типології психічної установки та домінантної психічної функції К. Г. Юнга. В основі запронованих А. Ю. Большовою [1, с. 47] лінгвопсихологічних таксономій – тенденція комуніканта використовувати знакові структури, які корелюють із психологічними рисами та характеризують вербальну поведінку. Представлена в роботі лінгвопсихологічна типологія мовних особистостей включає наступні типи: метасимволічна, емпатична, фактографічна та репрезентативна мовна особистість (див. детально [10]).

Поділ мовних особистостей на певні типи залежно від їх комунікативної компетенції не є новим. Значущими в цьому аспекті є роботи Т. В. Кочеткової та О. Б. Сиротиніної. За основу беремо класифікацію українських дослідниць Т. А. Космеди та Н. А. Карпенко. За параметром «рівень сформованості комунікативної компетенції» вони виділяють сильну, посередню та слабку мовну особистість, для кожної з яких є характерною своя мовленнєва культура (див. детально [2]).

Роботу присвячено аналізу мовлення Стіва Джобса – визначної особистості, людини, яка здійснила революцію у сфері персональних комп'ютерів, анімаційних фільмів, музики, телефонів, планшетних комп'ютерів, електронних товарів та магазинів роздрібної торгівлі. Приклади прямої мови Стіва Джобса було обрано методом довільної вибірки з біографічного роману, виданого у 2011 році. Автором роману є Волтер Айзексон (англ. *Walter Isaacson*) – американський журналіст, письменник та біограф; автор популярних біографій Генрі Кіссінджера, Бенджаміна Франкліна та Альберта Ейнштейна. В. Айзексон був директором телекомпанії *CNN* та головним редактором журналу *Time*; у 2009 році призначений директором державного агентства, під контролем якого знаходяться радіостанції «Голос Америки» та «Свобода».

Перше видання українською мовою згаданого роману вийшло у 2011 році в київському видавництві «Брайт Стар Паблішинг». Над перекладом з англійської працювали: Надійка Гербіш, Любомир Крупницький, Олеся Кравчук та Олена Третяченко-Реннер; редактор та коректор – І. Кривошеїна. Друге видання (яке саме аналізується в роботі) вийшло наступного року.

В основу біографії Стіва Джобса, написаної В. Айзексоном, лягло понад сорок інтерв'ю як із самим С. Джобсом, так і з його рідними, друзями, колегами, підлеглими,

суперниками й ворогами. Автор намагається бути максимально об'єктивним, нічого не приховуючи від читачів. Через це, як вважає О. А. Галич, роман можна зарахувати до такого «різновиду біографічної літератури, як скандальна біографія. Для неї характерними рисами є зображення неординарної особистості, яка явно не вписується в суспільний контекст певної доби, демонстративно відкидає її морально-етичні догми, декларує гасла, які не завжди сприймаються громадськістю, вчинки якої нерідко бувають аморальними, а сама вона не визнає жодних авторитетів і діє досить часто всупереч правилам» [7, с. 56].

Послугуючись класифікацією А. Ю. Большової, відносимо Стіва Джобса до типу метасимволічної мовної особистості. Герой книги поєднує у своїй життєвій філософії риси двох доволі різних культур: заходу і сходу. Він вважав ідеалом людину, яка здатна поєднати мистецтво і технології, креативність і дисципліну. І сам завжди намагався втілювати ці принципи в життя і виробництво. Тому в його мисленні, а отже, і в мові, простежується, з одного боку, тенденція до використання логіки, а з іншого – тяжіння до інтуїтивного.

Основними рисами його характеру як метасимволічної особистості є незалежність і скептицизм. Прояви цієї незалежності бачимо, починаючи із самого дитинства: у відмові від християнського бога, небажанні вчитися і дотримуватися загальноприйнятих правил і норм, у нехтуванні гігієною й етикетом. Мовлення С. Джобса відрізняється прямою та критичністю. Коли він не ставив собі за мету зачарувати співрозмовника, його висловлювання на адресу підлеглих і колег могли носити як украй позитивний, так і негативний характер. Він часто говорив різко, грубо, робив принизливі коментарі щодо роботи підлеглих. Однак така критика часто давала потрібний результат. Оскільки сенсорика цього психотипу розвинена мало, в тексті майже не знаходимо прикладів, що демонструють сприйняття героєм світу через систему відчуттів або здатність до співчуття.

Навіть коли в одному з інтерв'ю мова зайшла про його першу доньку, С. Джобс так прокоментував своє більш ніж прохолодне ставлення до неї протягом багатьох років:

Англ.: *"I didn't want to be a father, so I wasn't," Jobs later said, with only a touch of remorse in his voice* [8, с. 259].

Укр.: «Я не хотів бути батьком, то й не приходив», – пізніше говорив Джобс із легким жалем у голосі [9, с. 279].

В оригіналі та перекладі бачимо не зовсім ідентичні речення. В оригіналі під еліптичним реченням прямої мови мається на увазі *I didn't want to be a father, so I wasn't a father* («Я не хотів бути батьком, тож і не був батьком»). У перекладі бачимо конкретизацію: «не приходив», яка зменшує ступінь неучасті С. Джобса у житті своєї першої дитини. Батько може «не приходити» до дитини, не намагаючись зустрітися з нею, але це далеко не все, чого не робив Джобс. Спершу він взагалі не визнавав свого батьківства, звинувачував Крісенн Бреннан у тому, що вона могла мати інтимні стосунки з іншими чоловіками. Лише коли його батьківство було доведено в суді через аналіз ДНК, він визнав Лізу за доньку. Потім він відмовлявся брати будь-яку участь у житті доньки, зокрема й матеріальну, поки його імідж не став важливим для компанії. Тільки тоді питання матеріальної підтримки було вирішено. Певну зацікавленість дочкою він став виявляти лише через 10 років.

Друга частина речення також перекладена не зовсім точно. В оригіналі бачимо *with only a touch of remorse in his voice* («лише з невеликим жалем у голосі»). Різницю з офіційним перекладом убачаємо в тому, що В. Айзексон словом «лише» підкреслює майже повну відсутність розкаяння з боку С. Джобса, а в перекладі виглядає так, ніби він справді відчуває докори сумління. Таким чином, через конкретизацію й вилучення деяких слів герой книги постає кращою особистістю в перекладі.

Інша особливість вербальної поведінки С. Джобса полягає в тому, що він, як метасимволічна мовна особистість, у своєму дискурсі концентрується не на теперішньому, а на майбутньому. Сама книга, яка є матеріалом дослідження, служить прикладом того, що для Джобса важливо було залишити слід в історії, у майбутньому.

Він став ініціатором власної біографії, коли зрозумів, що невдовзі помре через рак. Утім, такий погляд на життя в нього був завжди. Головну мету свого існування він формулював наступним чином: створити компанію, яка була б настільки насичена інноваційними технологіями, що пережила би свого засновника.

Для С. Джобса, як для метасимволічної мовної особистості, характерним є сприйняття ситуації в цілому. Він рідко звертає увагу на деталі, не описує їх, якщо тільки така деталь не є важливою для нього на ціннісно-смысловому рівні. Так, він майже ніколи не переймається почуттям провини, виставляє свої вчинки як такі, якими можна пишатися, навіть якби для багатьох людей такі дії виглядали б неприйнятними або не викликали б нічого, крім сорому. Він бачить картину в цілому (успіх компанії) і не помічає деталей цієї картини – сумнівних кроків, до яких він вдавався заради цього успіху.

Наступною особливістю мовлення С. Джобса є фігуральність, багатослівність і невпорядкованість, які демонструють процес мислетворення. Він часто використовує складні речення, які одночасно виражають декілька ідей. У нього яскраво виражена схильність до асоціативного мислення: він розповідає не про специфіку об'єкта, а про асоціації, які в нього виникають у зв'язку з цим об'єктом. Так, С. Джобс розповідає про принципи роботи компанії *Apple*, проводячи паралелі з будівництвом, музикою, релігією тощо. Подібні порівняння доволі характерні для С. Джобса, адже він схильний таким чином репрезентувати свою компанію, підкреслювати її досягнення і роль в історії. Тут також слід відзначити його багатий словниковий запас, використання книжної лексики, рідковживаних слів, а також неочікуваних комбінацій лексичних засобів. Порівняймо:

Англ.: *Your thoughts construct patterns like scaffolding in your mind. You are really etching chemical patterns. In most cases, people get stuck in those patterns, just like grooves in a record, and they never get out of them* [8, с. 189].

Укр.: Шаблони ваших думок – як риштування у вашій голові. І ви перетравлюєте ці хімічні шаблони. У більшості випадків люди застрягають в цих шаблонах, як доріжки на вініловій платівці, і ніколи звідти не вибираються [9, с. 212].

Наведений текст – частина виступу С. Джобса на вечірці на честь його тридцятиріччя. Він говорить про те, що з часом людям складно продукувати нові ідеї, адже вони з досвідом накопичують певні вподобання, які заважають їм вийти за рамки звичного. Спочатку він порівнює думки людини з риштуванням, яке використовується під час будівництва. Як риштування формує приблизні обриси майбутньої будівлі, так і думки формують життєву філософію людини. Бачимо тут використання метафори з будівничої сфери, яка є важливою для Джобса, адже будівлі фірмових крамниць *Apple*, нової студії *Pixar* і нової штаб-квартири *Apple* були спроектовані й побудовані за його активної участі. У перекладі порівняння зберігається.

Далі він порівнює мислення з травленням, – процесом створення доріжок на друкованій платі комп'ютера за допомогою хімічних процесів. С. Джобс, як людина, що працює у сфері виготовлення комп'ютерів, часто використовує терміни та професіоналізми у своєму мовленні (це одна з ознак сильної мовної особистості). Промову було виголошено перед аудиторією професіоналів, які, звичайно ж, зрозуміли промовця; крім того, книга призначена для широкої аудиторії, отже, автор розраховував, що образ буде зрозумілий і пересічному читачеві. Однак для перекладача думка виявилася складною, і в результаті ідею оригіналу в перекладі було викривлено. Найімовірніше, термін *etching* перекладачеві був незнайомий, а його український відповідник «травлення» був витлумачений у значенні «перетравлювання їжі». Професійну метафору, на жаль, під час перекладу було втрачено.

У наступному реченні С. Джобс порівнює нездатність людини мислити нешаблонно з неможливістю вибратися з тих протравлених доріжок, як із доріжок на платівці. Тут бачимо порівняння з музичної сфери, яка в житті Джобса теж відіграла дуже важливу роль. Він був знаний меломан, що частково знайшло своє втілення в

таких продуктах, як *iPod*, *iTunes* та *iTunes Store*. Метафора зберігається в україномовному варіанті внаслідок майже дослівного перекладу.

За параметром «рівень сформованості комунікативної компетенції» відносимо С. Джобса до сильної мовної особистості за цілим рядом ознак. По-перше, він вільно говорить на різні теми (не обмежуюсь лише професійною), демонструючи обізнаність у таких сферах життя, як релігія, філософія, музика, мистецтво, архітектура, історія та техніка. Проте важливість професійної сфери в житті, а отже, і в мовленні Стіва Джобса абсолютно беззаперечна. Про що б не йшла мова, він так чи інакше говорить про діяльність компанії чи створені нею продукти.

По-друге, його висловлювання можуть бути будь-якої жанрово-стилістичної оформленості, адже В. Айзексон показав читачам С. Джобса таким, як він є, без зайвих прикрас. Ми бачимо його в різних ситуаціях, які вимагають то високого, формального, офіційного мовлення, то, навпаки, розмовної й зниженої лексики.

По-третє, великий обсяг активного словника дозволяє С. Джобсу, використовуючи різноманітні стилістичні елементи, переконувати оточуючих у власній правоті, надихати на плідну роботу, а також спонукає купувати продукцію компанії. У його мовленні наявні фразеологічні звороти і різношарова лексика. Однак сильну мовну особистість характеризує не лише і не стільки використання готових мовних елементів, але й продукування авторських, індивідуальних. Як уже зазначалося, для мовлення Стіва Джобса найбільш характерним елементом є використання аналогій. До інших стилістичних засобів відносимо метафори, гіперболи, порівняння і т. ін.

Про неординарність та суперечливість мовної особистості С. Джобса свідчить також використання ним оксюморонів. Так, для висловлення захоплення та ентузіазму він часто використовував таку фразу:

Англ.: *Insanely great* [8, с. 166].

Укр.: Крутезно [9, с. 189].

Таке неординарне поєднання мовних елементів вкотре свідчить про його належність до типу метасимволічної мовної особистості, для якої характерним є використання незвичних зворотів та креативності в мовленні. Оксюморон в англomовному оригіналі полягає в поєднанні лексем на позначення безумства та величі. Джобс таким чином підкреслював, що ідея могла належати безумному вченому, яких часто зображують як людей, одержимих своєю справою, здатних на все заради великого відкриття. Певним чином Джобс і себе відносив до таких людей, отже, подібне висловлювання не лише відбивало його позицію, але й сприймалося тими, хто його оточував, як найвища похвала. В українському перекладі використано модуляцію, внаслідок чого стилістичне навантаження оригінального вислову відтворено не зовсім адекватно. Вважаємо, що тут можна було використати більш доречний відповідник: «божевільно прекрасно» або «безумно і неперевершено».

Розглянуте словосполучення є однією з багатьох одиниць, що увійшли в англійську мову завдяки С. Джобсу. Серед інших, найбільш відомих, можемо виокремити такі: *one more thing* («і ще одне»), *reality distortion field* («поле викривлення реальності»), *Think different* («думай інакше»), *stay hungry* («залишайтеся голодними»), *Stevenote* («промова Стіва»), а також численні назви з префіксом *i-*.

Найвищий рівень комунікативної компетенції С. Джобса було сформовано завдяки значному досвіду публічних виступів. Його публічному мовленню були притаманні власний стиль, свої стратегія і тактика, а також неабияка креативність.

Обізнаність в інших сферах життя, окрім своєї професії, також належить до характерних рис сильної мовної особистості. Так, до аспектів життя, що цікавили С. Джобса, відносимо релігію, філософію, музику, мистецтво, архітектуру, історію і техніку. Прикладом обізнаності в мистецтві, а також уміння до проведення неочікуваних паралелей є наступне його висловлювання:

Англ.: *Picasso had a saying – 'good artists copy, great artists steal' – and we have always been shameless about stealing great ideas* [8, с. 98].

Укр.: Пікассо говорив: «Хороші митці не копіюють, хороші митці крадуть», – і нам ніколи не було соромно за те, що ми крадемо ідеї» [9, с. 119].

Бачимо, що С. Джобс майже ніколи не переймається почуттям провини. Він завжди репрезентує свої вчинки як такі, якими можна пишатися, навіть якщо для багатьох людей такі дії виглядали б неприйнятними або не викликали б нічого, крім сорому. Це вкотре характеризує його як метасимволічну мовну особистість, яка бачить картину в цілому (успіх компанії) і не помічає деталей цієї картини (факт крадіжки чужих ідей). В оригіналі він використовує фразу, яку дослівно можна перекласти таким чином: «Пікассо говорив: «Хороші митці копіюють, великі митці – крадуть», – і ми завжди безсоромно крали великі ідеї». Шляхом використання трикомпонентної градації (*good – great – great*) герой підкреслює позитивність, і навіть велич своїх вчинків. Крім того, ми розуміємо, що ідеї, про які йдеться, були виключно великими. Компанія не розмінювалася на дрібні крадіжки.

У перекладі оригінальний вислів частково змінено, адже, по-перше, на початку речення стерто різницю між «хорошим митцем» і «великим». А підкреслення того факту, що створена ним компанія і створені ним продукти є саме великими, а не просто хорошими, є надзвичайно важливим для перфекціоніста Джобса. По-друге, третій компонент градації взагалі вилучено, що знову призводить до зміни сенсу висловлювання, адже виходить, що компанія *Apple* крапа будь-які ідеї без розбору, а не лише визначні.

Що стосується такої ознаки, як безпомилковий вибір форми мовлення залежно від комунікативних цілей, протягом читання книги (особливо тих розділів, у яких описуються перші роки ведення бізнесу) спостерігаємо декілька випадків, коли вибір комунікативної стратегії був відверто невдалим. Із часом С. Джобс дещо змінив свої підходи до ведення справ, але в цілому залишався вірним собі, часто нехтував дотриманням загальноприйнятих етичних норм або повагою до адресата. Він не підлаштовувався під стандарти комунікації, а змінював їх під себе, що також дозволяє нам визначити його як сильну мовну особистість.

Про унікальність як самої особистості, так і мовлення С. Джобса говорить багато героїв книги В. Айзексона, а також сам автор. Це ефект викривлення реальності, – здатність Джобса переконувати людей, що його оточують, у власній правоті, зачаровувати й підкоряти. Утім, дехто з героїв книги використовував термін «викривлення реальності» як евфемізм, натякаючи, що Джобс казав неправду. В. Айзексон зазначає, що правда знаходиться десь посередині: С. Джобс і сам вірив у те, що казав. Саме це й дозволяло йому змінювати світ навколо.

Найбільш суперечливим аспектом мовлення С. Джобса, з точки зору визначення типу його мовленнєвої культури, є використання зниженої лексики:

Англ.: *At another point, when VLSI Technology was having trouble delivering enough chips on time, Jobs stormed into a meeting and started shouting that they were "fucking dickless assholes." The company ended up getting the chips to Apple on time...* [8, с. 359].

Укр.: Коли у *VLSI Technology* були проблеми зі вчасною доставкою мікросхем, Джобс забіг на збори і почав кричати, що вони «вимахані дурнуваті козли». Компанія таки доставила мікросхеми вчасно... [9, с. 380].

В англійському оригіналі в мовленні Джобса вжито одразу три знижені одиниці, які словники позначають як грубі або нецензурні: *fucking*, яке виражає крайній ступінь роздратування й може перекладатися по-різному, залежно від ситуації; *dickless*, що складається з основи *dick* «чоловічий статевий орган» і суфікса *-less*, який позначає відсутність; та слова *asshole*, яким в американському варіанті англійської позначається людина, яка поводить себе неадекватно (по-дурному). Бачимо, що для Джобса характерним є використання подібних стилістично знижених елементів у стані роздратування, коли ситуація вимагає жорстких рішень і рішучої поведінки. У перекладі наявність знижених одиниць зберігається, хоча й використовуються дещо пом'якшені відповідники.

З одного боку, в роботах, розглянутих у теоретичній частині, зазначається, що частотним є відхилення від літературних норм у мовленні посередньої мовної особистості, а груба лексика зустрічається в мовленні слабкої мовної особистості [2, с. 202]. У повсякденному спілкуванні в переважній більшості випадків С. Джобс використовує розмовну мову, яка насичена термінами та професіоналізмами і, крім цього, подеколи містить стилістично знижену, нецензурну лексику. Як правило, через такі висловлювання він виражає негативне ставлення до людини чи ситуації. Але, з іншого боку, в цьому випадку спостерігаємо явну розбіжність в ідеях, адже принциповим показником для визначення мовної компетенції є успішне спілкування, здатність досягати мети комунікації. В усіх випадках, коли С. Джобс використовує знижену, нецензурну лексику, він досягає мети комунікації: товар доставляють у необхідні строки, проект завершують з очікуваними показниками, переговори виходять із глухого кута і под.

Вважаємо, що використання такої лексики не суперечить статусу сильної мовної особистості, адже саме для елітарної мовної особистості характерною є «висока свобода текстотворення будь-якої тематичної та жанрово-стилістичної оформленості..., володіння всіма функціонально-стильовими різновидами літературної мови; поєднання різностильових елементів мовлення, адекватне цілям і задачам спілкування...» (підкреслено М.Б.) [10, с. 22]. Стилістично знижені одиниці є частиною словникового запасу, і сильна мовна особистість володіє всіма його складовими, а не послуговується однією моделлю спілкування за будь-яких обставин. Усе залежить від комунікативної ситуації. У певних випадках, як демонструє саме життя С. Джобса, використання подібних висловлювань є необхідним.

Висновки.

1) Проведене дослідження дозволяє вважати С. Джобса метасимволічною мовною особистістю, адже його мовленню притаманні такі характерні ознаки, як домінування інтуїції й логіки; слабо виражені сенсорне сприйняття, емоції та співчуття; концентрація не на деталях, а на картині в цілому, не на теперішньому, а на майбутньому; фігуральність і багатослівність; уміння оригінально висловлювати думку; асоціативне мислення; використання метафор та аналогій; багатий словниковий запас; прямота та критичність мовлення.

2) С. Джобс, як метасимволічна мовна особистість, у сучасній світовій культурі сам є символом геніальної, неординарної й працелюбної людини, революціонера. Так само і продукція, яку він створював, є символом товарів найвищої якості, втіленням перфекціонізму, поєднанням мистецтва і високих технологій.

3) За рівнем мовної компетенції відносимо С. Джобса до типу сильної мовної особистості, оскільки його мовлення свідчить про вміння створювати тексти будь-якої тематичної та жанрово-стилістичної оформленості; великий обсяг активного словника; здатність оперувати значною кількістю прецедентних текстів; поєднання різностильових елементів мовлення; вільне володіння як усною, так і писемною формою мовлення; виражену авторську своєрідність спілкування; креативність.

4) Щодо таких факторів, як безпомилковий вибір форми мовлення залежно від комунікативних цілей, дотримання загальноприйнятих етичних норм та максимальна повага до адресата, дослідження показало, що сильна мовна особистість здатна змінювати ситуацію на власний розсуд замість того, аби підлаштовуватися під наявні стандарти та правила.

5) Використання стилістично зниженої лексики – частина мовленнєвої характеристики С. Джобса як сильної мовної особистості. Він використовує подібну лексику у випадках, коли того вимагає ситуація, досягаючи таким чином поставленої комунікативної мети.

6) Ознакою як метасимволічної, так і сильної мовної особистості, як показало дослідження, також є здатність продукувати (створювати) нові лексичні одиниці (слова, словосполучення, фразеологізми).

7) В аналізованому українському перекладі мовленнєва характеристика С. Джобса як метасимволічної мовної особистості часто зберігається завдяки майже дослівному перекладу. Однак у деяких випадках зміст повідомлення перекохується чи відтворюється неадекватно (неточно). Як правило, це відбувається, коли перекладач не знайомий з комп'ютерною термінологією, не розуміє метафор чи алюзій або замінює їх іншими, нехтуючи певними нюансами. Це дещо змінює образ головного героя в перекладі, створюючи в читача дещо хибне уявлення про особистість С. Джобса. В англійському оригіналі постать С. Джобса виступає як визначна сильна мовна особистість, що значно вплинула на стандарти публічних виступів та презентацій. В українському перекладі внаслідок відсутності у читача необхідних фонових знань образ С. Джобса постає в дещо спрощеному вигляді.

STEVE JOBS AS METASYMBOLIC STRONG LINGUISTIC PERSONALITY

M. Berezhna

Candidate in Philology, Associate Professor

ORCID ID 0000-0002-3345-256X

Kyryi Rih State Pedagogical University

margaret.berezhna@gmail.com

The article defines the type of Steve Jobs' linguistic personality. The material for the investigation is taken from biographical novel 'Steve Jobs' created by W. Isaacson (2011) and its Ukrainian translation (2012). The type of Steve Jobs' linguistic personality is assessed on the basis of two parameters, namely the manifestation of his psychological type in verbal behavior and the level of communicative competence. The article establishes speech characteristics permitting to include him into particular groups.

According to his psychological type, S. Jobs is considered a metasympolitic linguistic personality. Among speech peculiarities allowing us to include him into the category are the following: domination of intuition and logic; lack of sensory perception, emotions and compassion; concentration on the picture as a whole; importance of the future; figurativeness and associative thinking; rich vocabulary; directness and critique of speech. Respectively, according to the level of communicative competence Steve Jobs is regarded as a strong linguistic personality. Here I distinguish his ability to create texts of any thematic and genre kind, to operate a large number of precedent texts, and to creatively combine diverse language elements. As for his periodical inability to stick to ethical norms in communication, the study shows that Jobs as a strong linguistic personality is capable of bending the existing standards and rules the way he saw fit.

The investigation demonstrates that his speech portrait in translation is different in some aspects comparing to the original. In Ukrainian translation, his speech is simplified and ambiguous in some cases. In addition, the lack of background knowledge prevents the readers from thorough evaluating and appreciating all the potency and power of his speech.

Keywords: *linguistic personality, metasympolitic linguistic personality, strong linguistic personality, speech characteristics, Steve Jobs.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большова А. Ю. Лингвопсихологическая типология языковых личностей / А. Ю. Большова // Грамота. Филологические науки. Вопросы теории и практики Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2015. – № 5 (47), Ч. I. – С. 47–52.
2. Космеда Т. А. Индекс коммуникативной компетенции та психотип як параметри дифференциации мовної особистості / Т. А. Космеда, Н. А. Карпенко // Лінгвістичні дослідження. – 2011. – Вип. 31. – С. 196–205.

3. Романченко А. П. Мовна, комунікативна, дискурсивна особистість: проблема кореляції понять / А. П. Романченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – 2016. – Вип. 25(1). – С. 68–70.
4. Прохоров Ю. Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев / Ю. Е. Прохоров – М. : КомКнига, 2006. – 328 с.
5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. Энциклопедия, 1969. – 607 с.
6. Бережна М. В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англomовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою) / М. В. Бережна // Science and Education a New Dimension. Philology, V (34). – Issue: 124, 2017. – BUDAPEST, 2017. – С. 11 – 15.
7. Галич О. А. Стів Джобс у біографічному вимірі / О. А. Галич // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – 2015. – № 1. – С. 54-62.
8. Isaacson W. *Steve Jobs* / Walter Isaacson. – NewYork, London, Toronto, Sydney, New Delhi: SIMON & SCHUSTER, 2011. – 630 p.
9. Айзексон В. Стів Джобс / Волгер Айзексон; пер. з англійської Надійка Гербіш, Любомир Крупницький, Олеся Кравчук та Олена Третяченко-Реннер. – Київ : Брайт Стар Паблішинг, 2012. – 624 с.
10. Кочеткова Т. В. Проблема изучения языковой личности носителя элитарной речевой культуры (обзор) / Т. В. Кочеткова // Вопросы стилистики. – Вып. 26. Язык и человек. – Саратов, 1996. – С. 14–24.

REFERENCES

1. Bolshova A. Y. Linguo-psychological typology of linguistic personalities. *Gramota. Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*, 2015, № 5 (47), Vol. I, pp. 47-52.
2. Kosmeda T. A., Karpenko N. A. Communicative competence index and psychotype as profiles of language personality determination. *Linhvistychni doslidzhennia*, 2011, Vol. 31, pp. 196-205.
3. Romanchenko A. P. Linguistic, communicative, discursive personality: the problem of correlation of notions. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii a : Filolohiia*, 2016, Vol. 25(1), pp. 68-70.
4. Prohorov Yu. E. National sociocultural stereotypes of speech communication and their roles in teaching Russian to foreigners. Moscow, KomKniga, 2006. 328 p.
5. Ahmanova O.S. *Dictionary of linguistic terms*. Moscow, Soviet encyclopedia Publ., 1969. 607 p.
6. Berezhna M. V. Ways to Render Character's voice (in Fiction Translation form English into Ukrainian). *Science and Education a New Dimension. Philology*, V (34). Issue: 124. Budapest, 2017, pp. 11-15.
7. Halych A. A. Steve Jobs in biographical sense. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*, 2015, No 1, pp. 54-62.
8. Isaacson W. *Steve Jobs*. NewYork, London, Toronto, Sydney, New Delhi, SIMON & SCHUSTER, 2011. 630 p.
9. Isaacson W. *Steve Jobs*. Per. z anhliiskoi Nadiika Herbish, Liubomyr Krupnitskyi, Olesia Kravchuk ta Olena Tretiachenko-Renner. Kyiv, Bright Star Pabliishing, 2012. 624 p.
10. Kochetkova T.V. Problem of studying of linguistic personality possessing elite speech culture (review). *Voprosy stilistiki*, Vol. 26. Yazyk i chelovek, Saratov, 1996, pp. 14–24.